

DOŁEK (31) *sb m*

o oraz *e jasne*.

sg N dołek (7). \diamond *G* dołku (3). \diamond *A* dołek (8). \diamond *L* dołku (4). \diamond *pl N* dołki (6). \diamond *G* dołk(o)w (1). \diamond *A* dołki (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

Dem. od „doł” ‘otwór, jama w ziemi; wgłębienie na powierzchni jakiegoś przedmiotu’; scrobiculus Mącz, Cn; fossula, lacusculus Cn (30) : á pierwey niż vliędziefz/ wykopałz dołek [et fodies in eo] w ktorym zágrzebiefz plugáftwá fwoie. BibRadz Deut 23/13; BielKron 36v; Mącz 375d; (marg) Vino fádzić. (–) Dołtawfzy gáłęzi winnych/ vkopawfzy dołek [...] srodek onych gáłęzek wtłoczywfzy w on dołek/ nadobnie onáž ziemiá przyłóżyfz RejZwierc 107, 107; że fię [skowronek] teź vpił/ y poczał fię teź tákże zátaczáć/ waláć po drodze/ ták dłuگو że teź wpadł do iednego dołku CzahTr K3v, K4; z ktorey [flaszy] fię nie naydzie fkorupká ná nofzenie trochy ognia/ y ná poczerpniecie trochy wody z dołku [de fovea Vulg Is 30/14]. SkarKazSej 705b.

Przysłowie: Vważay iż kto pod kim dołek kopa iż łam weń wpada RejZwierc 201v; Azáľ dobrze złym bywa oddawano? Gdyż podkopáli dołki duży moiey. PowodPr 19, 21; omnes adhibere machinas ad tenendum aliquem, admovere fabricas, advocare artem, cuniculos agere ad aliquem, dolose agere, aggredi aliquem dolo a. astute a. probe, apparare fabricam, suere aliquid alicuius capiti, circumducere per dolos aliquem, commoliri dolum aut machinam ad aliquem, confingere a. consuere a. procudere dolos, consutis dolis venire, tragulam inicere, dolare a. intendere dolum, fabrefacere fallaciam, facere fallam a. fallaciam, facere technam adversus aliquem, fingere ad aliquem fabricam, astutiam instituere, intendere in aliquem fallaciam, machinari aliquam machinam a. aliquid, manticulari, nectere a. struere dolum alicui, cuniculis aliquem oppugnare Cn.

Przen: Podstęp, intryga, zasadzka (2) : A wierz mi iż ledá gdzie/ ten w dołek nie wpádnie RejZwierc 87; Confederácie/ Compolicie/ Trybunały/ wśzytko to były dołki/ Duchowieńftwo wygádzic. PowodPr 26.

a. lek. *Zagłębienie w ciele lub szkielecie człowieka; lacuna Cn (15) : Podgarlek yey flufzny a wmyarą nyeyako naczterzygrany gdzie [!] fzedł nyeyaky dołek przeź póľzrodek PatKaz III 121v; á oczy ich wypłyną z dołkow fwych [et oculi eius liquefient in foraminibus suis] BibRadz Zach 14/12; Trośle fą dołki w tyle/ około żył piętych SienLek Tv, 58v; brzulfec od którego fye dłón poczyna/ nád nofem/ á pod czółem w dołku półóżywfzy [...] tám tho mieyfce futuram coronalem zowią Oczko 16.*

Zestawienia: »dołek pod gardłem« (1): a tą małcią maży wśzędy gdzie fą krofty albo fwierzb: [...] y w dołku pod gardłem, tak dłu^{go} aż zginie FalZioł V 110v.

»dołek pod kolanem« (1): Poples, [...] Dołek pod kolánem/ podkolenie/ koláno. Mącz 312b.

»dołek w oczu« (1): Sinus maris Morski brzeg/ teź dołki á kąti w oczu. Mącz 395d.

»dołek pod piersiami, w piersiach« = praecordium, ventriculus cordis Mącz; cavum sub pectore Cn (2:2): Praecordium, Dołek w pierfiách. Mącz 65b, 483c; dobrze choremu żoładkowi flufzy gdy ná dołku pod pierśiami koral wiśi. SienLek 97, 86.

»dołek piętny« = vola (pedis) Murm, BartBydg, Cn; concavitas pedis Cn (2): Vola pars media pedis concava. Dołek pyętni. Murm 63; BartBydg 173.

»dołek na żołądku« (1): á potym bąńkę niemáłą w dołek ná żołądku poštáwić *Oczko* 20.

b. *Zagłębienie w roślinach; valvulus Calep* (2) : iáko widzimy ná ziórnie pieprzu/ iż ná nim fą dołki/ gorki wżákże nic niewádzą iego okrągłości. *BielKron* 263; *Valvuli, sunt concavitates in folliculis leguminum, in quas ipsa grana separatim recipiuntur* – Dołkli [!] w ftręku wktorich ziarnaliezą. *Calep* 1101b.

c. *Rodzaj grzyba na ścianach budynków* (1) : opátrzy [*kapłan*] iefli iefł zarázá trądowa ná domu/ á vyrzyli ná ściánach iáko dołki. bláde álbo żółte łzkáráde á głębfze niż ine mieyfćá ná ścienie/ wynidzye z domu [*et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, et humiliores superficie reliqua Vulg Lev 14/37*] *BielKron* 37.

Synonimy: jamka, parszczek, przekopek, przykopek; a. kąt.

BC